

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Analyzing the Pre-Service Preschool Teachers' Levels of Assertiveness Regarding Some Variables

Abdulkadir KABADAYI

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, akkabadayi03@gmail.com

Emine BOZKURT POLAT

Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, eminebozkurt46@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 26 Ağustos 2020

Kabul: 15 Ekim 2020

Anahtar Kelimeler:

Atılgnlık, Eğitim, Okul Öncesi
Öğretmen Adayı, Erken Çocukluk

© 2020 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Toplumun düzeni ve insanların sağlıklı davranışlar gösterebilmesi için, iletişim becerilerini kazanmış olması gerekmektedir. Yaşadığı problemlerin çözümünde ya da topluluk içinde görüşü sorulduğunda fikirlerini doğru şekilde karşısındaki insanlara iletebilmesi hayatını devam ettirirken gereksinimlerini karşılayabilmesi için önem taşımaktadır. Bireylerin kişilik yapısının gelişimindeki önemli dönemlerden biri olan okul öncesi dönemde; çocukların girişkenlik becerilerinin artırılması çocuğun daha rahat iletişim kurabilmesini sağlamaktadır. Bütün bunlar göz önüne alındığında; bu çalışmanın amacı okul öncesi dönemdeki çocukların eğitiminin önemli bir parçası olan ve model alınacak olan okul öncesi öğretmen adaylarının atılgnlık becerilerini bazı demografik değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim öğretim yılında okul öncesi öğretmenliği bölümünde eğitim almakta olan 287 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada, tarama modelleri kullanılmış, veri toplamak amacıyla öğretmen adaylarına Rathus Atılgnlık Ölçeği uygulanmıştır. Toplanan veriler, betimsel analizler (frekans, ortalama, yüzde) ve bağımsız grup t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinden faydalanılarak değerlendirilmiştir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 26 August 2020

Accepted: 15 December 2020

Keywords:

Assertiveness, Education, Pre-service
Teachers, Early Childhood

© 2020 PESA All rights reserved

ABSTRACT

It is clear that individuals should gain effective communication skills for social order and healthy behaviors. It is important for individuals to convey their ideas to the others or solve their problems to meet their own needs as human beings. Enhancing assertiveness levels of children in pre-school period, an important term for the construction of their personality structures enables children to communicate more fluently. This study was conducted to investigate preservice preschool teachers' levels of assertiveness in respect of some variables. The sample of this study comprises 287 preservice teachers from preschool teaching department. The quantitative research method was used in this study. Rathus Assertiveness Schedule was conducted to obtain the study data. Descriptive analysis, Cronbach alpha, Independent samples T test, One Way Anova were used to test the research aims. The data obtained was analyzed by using SPSS 18.0 including descriptive statistics with frequency, percentage and mean score subtests.

GİRİŞ

Hayatın çok hızlı değiştiği günümüz toplumlarında karmaşa ve belirsizlik insanları önemli ölçüde etkilemektedir. Kişinin hayatını idame ettiren yaşadıkları sorunların, birçok içsel ve dışsal nedenleri olduğu görülmektedir. İçsel nedenler sonucu ortaya çıkan sorunların nedenlerinden biri de kişilerin duygularını, ilgi ve isteklerini önemsedikleri kimselere anlatma ve iletirken başarısız olmalarından kaynaklanmaktadır. Bireyler iletişim kurmada yeterli değilse ihtiyaçlarını ve gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Bireylerin iletişim biçimleri; duygusal, sosyal ve fizyolojik gereksinimlerini karşılarken yaptıkları davranış örüntülerini oluşturmaktadır (Torucu, 1994; Alberti & Emmons, 2002). İnsanların gösterdikleri bu davranış örüntüleri kategorize edildiğinde; bireylerin çekingen, saldırgan ve bu uç noktalarının orta noktasında atılgan davranışlar gösterdikleri ortaya çıkmaktadır (Bal, 2003).

Çekingen davranışlar gösteren bireylerin davranışları, Deluty (1985) tarafından diğer bireylerin isteklerine hayır diyememe, buldukları ortamdaki uygun olmayan davranışları tarafsız olarak değerlendirememesi, uygun olmayan şeyler için ağlama, kendilerine yapılan eleştirileri aşırı ciddiye alma, heyecanlarını yaşamada ve yansıtmada güçlük çekme, etrafındakilerden haksız durumda olmadan da sık sık af dileme olarak belirtilmiştir. Bunun yanı sıra bu bireylerin, içlerine kapanık oldukları, başkaları için kendi isteklerinden vazgeçtikleri ve genelde sinirli ve endişeli kimseler oldukları ifade edilmiştir (Tataker, 2003). Çekingen bireyler, kendilerinin diğer insanlardan daha az değerli olduklarına ilişkin yanlış bir izlenime sahiptir ve problem durumlarında kendi haklarının çiğnenmesi pahasına da olsa başkalarını haklı olarak görürler (Özcan, 2006; Buzlu, 1999). Bunun sonucu olarak da karşı saldırıda bulunan saldırgan davranışlara sahip bireylere karşı korumasız kalırlar (Alberti & Emmons, 2002).

Saldırgan davranışlara sahip bireyler, Deluty (1985)'e göre fiziksel saldırı, sözel saldırı, başkalarına uygun olmayan jest ve mimikler yapma, başkalarının adına karar verme, bir tartışmada üstünlüğünden yararlanarak ezmeye çalışma, diğer insanlara emir verir gibi konuşma, gereksiz ya da uygun olmayan isteklerde bulunma, uygun olmayan durumlarda ve zamanlarda, yüksek sesle konuşma, kendi davranışlarının sorumluluğunu almama gibi davranışlar gösterebilirler (Kılıç, 2009). Bu davranışları kontrol altına alarak yerine, arkadaşça, sevecen ve anksiyetesiz duyguları koyarak etkili iletişim kurabilme becerilerini geliştiren bireyler ise atılgan davranışlar sergilemektedir (Wolpe & Lazarus, 1966).

Atılgan davranışlar, yapılmak istenilmeyen isteklere hayır diyebilme, düşünceleri ifade edebilme, kendi eksikliklerinin farkında olma ve bunlarla barışık olma, davranışlarını değiştirebilme ve iletişimi başlatma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Schroeder, Rakos, & Moe, 1983, p. 534). Bunun yanı sıra atılganlık bireylerin fikirlerini ve memnuniyetsizliklerini demokratik yaklaşımla ifade edebilmek, başkalarının isteklerine boyun eğmemesidir (Kürtüncü, Yıldız, & Karakuş, 2019, s.167). Ayhan (2012) ise atılganlığın öğelerini hayır diyebilme, haklarını koruyabilme, görüşlerini belirtebilme, istekte bulunabilme ve duygularını ortaya koyabilme olmak üzere beş başlık altında sınıflandırmıştır. Atılgan davranan bireylerin; başkalarının isteklerine gerektiğinde hayır diyebilmesi, 'iyi insan' tanımının değişmesinden korkmaması, kendi görüşlerini belirtirken başkaları ile de empati kurması, kişinin gerektiğinde başkalarından istekte bulunma hakkının olduğunun farkında olması, bunu uygulayabilmesi, kendi hakkını savunması ve iletişime geçerken duygularını da sözel olarak ifade etmesi gerektiğini belirtmiştir. Heybet (2010) de atılgan bireyleri kendine güveni olan bireyler olarak tanımlamakta; atılgan davranışlar gösteren bireylerin, strese karşı daha dirençli olduğunu, kendilerini tanıdıklarını, başkalarının haklarına saygılı olduklarını, kişiler arası ilişkiler kurarken zorluk çekmediklerini, iş yaşamında daha başarılı olduklarını, iletişim kurarken aktif dinlemeler yaptıklarını, dürüstlük ve etik ilkelerine bağlı kişiler olduklarını belirtmektedir.

Bireylerin atılgan davranışlar sergileyebilmeleri için erken çocukluktan itibaren iletişim becerileri ve beden dilini uygun şekilde kullanabilme yetenekleri önem taşımaktadır. Arı (1989) çocukluk yıllarındaki ilk yaşantının ve ilk kararların bireyin yetişkinliğindeki davranışlarını etkileyerek kişiliğini oluşturduğunu, dolayısıyla bireyin uyumlu veya uyumsuz, atılgan veya çekingen olmasını etkilediğinin

söylenebileceğini belirtmiştir. Bu noktada yapılması gereken en önemli noktalardan biri, çocuklara ve gençlere küçük yaşta doğru davranarak ve onlara eğitim verip destekleyerek gelecekteki yaşantılarında atılgan bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır (Ünal, 2007). Bireylerin erken yaşlarda atılganlık becerilerinin artırılması, çocukların hayatlarının ilerleyen dönemlerinde aşırı kaygı, saldırganlık gibi davranışlar göstermelerinin önlenmesini sağlayabilmektedir (Sergin & Giverts, 2003). Atılganlıkları yüksek olan çocuklar problemlerinden çok çözüme odaklanmaktadır. Zorlukla karşılaştıklarında pes etmek yerine, başarılması gereken aşılabilir küçük engeller olarak görmektedir. Kendilerine gerçekçi hedefler belirlemekte, bu hedefe ulaşmak için planlamalar yapmakta; bu süreçte yaşadıkları zorlukların üstesinden gelebilmektedir. Problem durumları ile karşılaştıklarında kaygı duymak yerine sakinliğini koruyarak sağduyulu davranabilmekte, sağlıklı kararlar alabilmektedir. Çevrelerindeki akranları ve yetişkinler ile etkili iletişim kurabildikleri için sosyal çevrelerinde ve okulda başarılıdır ve kolay uyum sağlayabilmektedir (İsrael, 2007).

Ülkemizde uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programının sosyal-duygusal kazanımları incelendiğinde de atılganlık becerilerini desteklediği görülmektedir (Tuğluk & Özkan, 2019). Bu doğrultuda programların uygulayıcıları olan öğretmenlerin atılganlık düzeylerinin geliştirilmesi önemlidir. Ayrıca 2017 yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından revize edilen Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri incelendiğinde öğretmenin iletişim, işbirliği gibi becerilerinin gelişmiş olması ve atılgan davranışlara sahip olmasının vurgulandığı görülmekte; öğretmenin nitelikli sınıf yönetimi sağlayabilmesi için de atılgan davranışlar gösterebilmesi gerekmektedir (Şahin, 2020). Bu noktada geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarının da özgüvenleri yüksek olan etkili problem çözebilen, 21. yüzyıl becerileriyle donatılmış ve atılganlık tutumları gösteren bireyler olması beklenmektedir (Ünal, 2012; Orhan Göksun, 2016). Bu bakımdan çocuğun gelişiminde en önemli dönemlerden biri olan okul öncesi dönemdeki çocukların, öğretmenlerini rol-model olarak benimsedikleri de dikkate alındığında; okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlık becerilerine sahip olmasının önemli olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesidir. Bu temel amaca dayalı olarak aşağıdaki problemlere yanıt aranacaktır:

1. Okul Öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Okul Öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri öğrenim gördükleri programa göre farklılık göstermekte midir?
3. Okul Öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri algılanan akademik başarı durumuna göre farklılık göstermekte midir?
4. Okul Öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri algılanan aile gelir durumuna göre farklılık göstermekte midir?
5. Okul Öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri yere göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Okul Öncesi öğretmen adaylarının atılganlık seviyeleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için genel tarama modellerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama yöntemi, iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2010).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2014–2015 eğitim-öğretim yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü 1. ve 2. Sınıfta öğrenim gören ve random (seçkisiz) örnekleme yoluyla seçilen 287 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışma

grubunu oluşturan öğretmen adaylarının demografik özellikleri (öğrenim gördükleri sınıf ve program, algılanan akademik başarı durumu, algılanan ailenin gelir durumu ve üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri yer) betimleyici frekans ve yüzde dağılımları ve uygulanan Rathus Atılganlık Envanteri toplam puanları için aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Dağılımı

Değişkenler	Alt Değişkenler	f	%
Öğrenim Gördükleri Sınıf	1.Sınıf	119	41,5
	2.Sınıf	168	58,5
Öğrenim Gördükleri Program	1.Öğretim	137	47,7
	2.Öğretim	150	52,3
Akademik Başarı Düzeyi	Düşük	47	16,4
	Orta	192	66,9
	Yüksek	48	16,7
Ailenin Toplam Geliri	0-1000	33	11,5
	1000-2000	229	79,8
	2000-3000	25	8,7
Hayatlarını Geçirdikleri Yer	Köy	61	21,3
	İlçe	83	28,9
	Şehir	57	19,9
	Büyükşehir	86	30,0
	Toplam	287	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunun % 41,5’ i 1.Sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarından, % 58,5 i 2.Sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarından oluşurken; % 47,7’ si I. Öğretimdeki öğretmen adaylarından, % 52,3’ü II. Öğretimdeki öğretmen adaylarından oluşmuştur. Ayrıca çalışma grubundaki öğretmen adaylarının %16,4’ ünün algılanan akademik başarı düzeyinin düşük; %66,9’unun orta ve %16,7’sinin algılanan akademik başarı düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının ailelerin toplam gelir durumlarının dağılımına bakıldığında ise , %11,5’inin ailelerin toplam gelirinin 0-1000 arasında olduğu, %79,8’inin 1000-2000 in arasında olduğu, %8,7’sinin 2000-3000 arasında olduğu belirlenmiş; bunun yanı sıra, %21,3’ ü hayatlarının önemli bir kısmını köyde, %28,9’ u ilçede, %19,9’u şehirde ve %30’u ise büyükşehirde geçirdiği görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verileri elde etmek için araştırmacı tarafından oluşturulan ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile Voltan (1980) tarafından Türkçe’ ye uyarlanan ‘Rathus Atılganlık Envanteri’ kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu; araştırmanın örnekleme dâhil edilen öğretmen adaylarının sosyo demografik özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırma grubundaki öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf ve program, algılanan akademik başarı durumu, algılanan ailenin gelir durumu ve üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri yeri öğrenmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Rathus Atılganlık Envanteri (Rathus Assortiveness Schedüle); Rathus tarafından 1973’te Amerika’da geliştirilmiş olup ölçek Voltan (1980) tarafından Türkiye’ye uyarlanmıştır. Rathus Atılganlık Envanteri olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı 30 maddeden oluşmaktadır. Envanter değerlendirilirken; olumlu ifadelerin toplamı ile olumsuz ifadelerin toplamı alınır. Çekingenliğe doğru uzanan uç 30 puan, atılganlığa uzanan uç puan ise 180 puandır. Envanterde olumlu ifadeden oluşan 13 madde varken, 17 madde olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Değerlendirme yapılırken olumlu ifade içeren maddeler için; ‘çok iyi uyuyor’ cevabına 6 puan verilirken ‘hiç uymuyor’ dönütüne 1 puan verilir. Olumsuz ifadeler içeren maddeler için ise ‘çok iyi uyuyor’ cevabına 1 puan verilirken, ‘hiç uymuyor’ dönütüne 6 puan verilir. Her maddeden alınan puanların toplamı 30-80 puan aralığında ise; baskın olarak çekingenlik, 80-130 puan aralığında ise orta ve 130-180 puan aralığında ise baskın olarak atılganlık kategorisinde değerlendirilmektedir. Voltan (1980), envanterin alfa tutarlılık katsayısını 0,70, test-tekrar test güvenilirliğini 0,92 olarak saptamıştır. Çalışmamızda ise güvenilirlik katsayısı Cronbach alfa 0.84 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama işlemi araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Örneklem grubundaki katılımcılara uygulama başlamadan önce gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve öğretmen adaylarından kişisel bilgi formu ve 'Rathus Atılganlık Envanteri'ni doldurmaları istenmiştir. Elde edilen verilerle, istatistiksel çözümlenmelere geçilmeden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış veriler SPSS programına aktarılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan çocuklardan toplanan verilerin alt boyutlarının normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için verilerin Kolmogorov-Smirnov değerlerine bakılarak uygulanacak testin türü belirlenmiştir. Analizler sonucunda veriler normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş; parametrik testler kullanılmıştır. 'Rathus Atılganlık Envanteri' puanlarının araştırmaya katılan çocukların 'öğrenim gördükleri sınıf' ve 'öğrenim gördükleri program' değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için parametrik testlerden "t testi"; 'algılanan akademik başarı durumu'na, 'algılanan ailenin gelir durumu'na ve 'üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri yer'e göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Eğer fark varsa, farkın söz konusu değişkenler içinde hangi grup lehine olduğunu belirlemek için Post Hoc tekniklerden Tukey analizi uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeylerini bazı demografik değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılan araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

Okul öncesi öğretmen adaylarının Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları atılganlık puan ortalamalarına göre belirlenen atılganlık düzeyleri Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2: Rathus Atılganlık Envanterinden Alınan Puanlara göre Öğretmen Adaylarının Atılganlık Düzeyleri

Atılganlık Düzeyleri	f	%
Çekingenlik (30-80 puan aralığı)	73	25,43
Orta (80-130 puan aralığı)	150	52,26
Atılganlık(130-180 puan aralığı)	54	18,81
Toplam	287	100,0

Öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri incelendiğinde %52,26'sının orta düzeyde yer aldığı % 25,43 ünün ise çekingenlik düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının atılganlık düzeyi yüksek olanlarının oranlarının ise sadece %18,81 olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıfa ve öğrenim durumların göre Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları atılganlık puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız t testi bulguları Tablo 3 de gösterilmiştir.

Tablo 3: Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre t Testi Bulguları

	N	X	SS	Sd	t	p
1.Sınıf	119	114,23	22,66	285	1,787	,07
2.Sınıf	168	109,39	22,59			
Öğretim durumu	I.Öğretim	137	112,64	285	,885	,377
	II.Öğretim	150	110,26			

p<0,05

Tablo 2'ye göre 1. Sınıf öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri' nden alınan puan ortalamaları ($\bar{X}$) 114,23; 2.Sınıf öğretmen adaylarının ($\bar{X}$) ise 109,39'tür. Bunun yanı sıra I. Öğretim öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri' nden alınan puan ortalamaları ($\bar{X}$) 112,64; II. Öğretim öğretmen adaylarının ($\bar{X}$) ise 110,26'dır. Ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde 05 düzeyine göre sınıflar arasında ($t= 1,787$, $p > .05$) ve öğrenim durumları ($t= ,885$, $p > .05$) arasında anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının algıladıkları akademik başarı düzeyi, ailenin toplam geliri ve hayatlarını geçirdikleri yere göre Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları atılganlık puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) testi bulguları Tablo 4 de gösterilmiştir.

Tablo 4: Rathus Atılganlık Envanterinden Alınan Puanların Akademik Başarı Düzeyi, Ailenin Toplam Geliri ve Hayatlarını Geçirdikleri Yer Değişkenine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

		f	Varyans Kaynağı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı fark
Akademik Başarı Düzeyi	Düşük (1)	47	Grplrarası	2	818,54	1,594	,20	-
	Orta (2)	192	Gruplarıçi	284	513,49			
	Yüksek (3)	48	Toplam	286				
Ailenin Toplam Geliri	0-1000 (1)	33	Grplrarası	2	2588,86	5,167	,00	1-3 2-3*
	1000-2000 (2)	229	Gruplarıçi	284	501,02			
	2000-3000 (3)	25	Toplam	286				
Hayatlarını Geçirdikleri Yer	Köy (1)	61	Grplrarası	2	12324,4	31,56	,00	1-3 1-2 1-4 2-4*
	İlçe (2)	83	Gruplarıçi	284	390,4			
	Şehir (3)	57	Toplam	286				
	Büyükşehir(4)	86						

p<0,05

Tablo 4'e göre öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı kontrol edildiğinde aradaki farkın .05 düzeyine anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (F=1,594, p > .05). Aile gelir durumu değişkenine göre ise anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur (F=5,167; p=0,006 < .05). Farkın kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda aile gelir durumu yüksek ($\bar{X}$ =124,16) olan öğretmen adaylarının atılganlık puanlarının orta ($\bar{X}$ =105,81) ve düşük ($\bar{X}$ =110,81) olan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları puanların 'Üniversiteye Gelinceye Kadar Hayatlarının Önemli Bir Kısmını Geçirdikleri Yer' değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur (F=31,565; p=0,000 < .05). Farkın kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını köyde ($\bar{X}$ =92,14) geçiren öğretmen adaylarının ilçe ($\bar{X}$ =109,10), şehir ($\bar{X}$ =117,85) ve büyükşehir ($\bar{X}$ =122,98) de geçiren öğretmen adaylarına göre atılganlık düzeylerinin düşük olduğu; ayrıca ilçede yaşayan öğretmen adaylarının da atılganlık puanlarının, büyükşehirde yaşayan öğretmen adaylarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının Rathus Atılganlık Envanterinden aldıkları puan ortalamalarına göre öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri incelendiğinde %52,26'sının orta düzeyde yer aldığı % 25,43 ünün ise çekingenlik düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının atılganlık düzeyi yüksek olanlarının oranlarının ise sadece %18,81 olduğu görülmüştür. Bu oran oldukça düşüktür. Okul öncesi öğretmen adayları üniversiteye başladıklarında yeni bir yaşama da geçmektedir. Bu süreci kolay bir şekilde geçirmek ve okula uyum sağlayabilmek için kendi duygularını sağlıklı bir şekilde ifade ediyor olması, atılgan tutum göstermesi gerekmektedir (Bülbül ve Acar Güvendik, 2014). Ayrıca geleceğin okul öncesi öğretmeni olacak öğretmen adaylarının, çocuklarla görevlilerle ve ebeveynlerle uygun iletişimi kurabilmesinde de atılganlık becerileri önem taşımaktadır (Yüksel, 2001).

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre Rathus Atılganlık Envanteri'nden alınan puan ortalamalarında 1.sınıf ve 2.Sınıf öğretmen adayları arasında anlamlı farklılık yoktur, puan ortalamaları incelendiğinde ise 1.sınıf öğretmen adaylarının atılganlık puanlarının 2.sınıf öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Küçükkaragöz, Canbulat ve Akay (2013)'in çalışması da yapılan çalışma ile benzer şekilde anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Ayrıca 1.Sınıf öğrencilerin 4. Sınıf öğrencilere göre atılganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak, üniversite

öğrencilerinin cinsiyet ve kültürel farklara dayalı atılganlıkları ile ilgili yapılan çalışmada 3.sınıf öğrencilerinin atılganlık seviyelerinin 1.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Deniz, 1997, s. 40). Öğretmen adaylarının atılganlık düzeylerinin sınıf düzeyleri arttıkça artması beklenmektedir. Ancak yapılan çalışmada 1.sınıf atılganlık puan ortalamalarının 2.sınıf atılganlık düzeylerine göre daha yüksek olmasının nedeninin öğretmen adaylarının üniversiteye yeni başladığında sosyal çevre oluşturmak için daha atılgan davranışlar göstermeleri olabilir. Bunun yanı sıra lisans eğitim programında verilen eğitimin öğretmen adaylarının atılganlık becerilerini desteklemediğinden kaynaklanabilir.

I.Öğretim öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri'nden alınan puan ortalamaları 112,64; II.Öğretim öğretmen adaylarının ise 110,26'dır. Ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde aradaki farkın. 05 düzeyine anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. I.Öğretim ve II.Öğretim programına devam eden öğretmen adaylarının üniversiteye giriş puan ortalamalarının birbirine yakın olması, aynı üniversitede ve aynı öğretim üyelerinden eğitim almaları nedeni ile atılganlık puan ortalamaları arasında anlamlı fark görülmeyebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Rathus Atılganlık Envanteri'nden alınan puan ortalamalarında öğretmen adaylarının algıladıkları akademik beceri düzeyi düşük, orta ve yüksek öğrenciler arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı çalışmalarda anlamlı fark görülürken (Uzuntarla ve ark., 2016; Kahriman, 2005; Bayraktar & Yılmaz, 2010) bazı çalışmalarda yapılan çalışma ile benzer şekilde anlamlı fark görülmemiştir (Bingöl vd., 2009; Dinçyürek, Çağlar & Birol, 2010; Küçükkaragöz vd., 2013; Hoşgör ve ark., 2016). Ancak anlamlı fark çıkmayan çalışmalar incelendiğinde, yapılan çalışma ile benzer şekilde akademik başarı düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının atılganlık puan ortalamalarının da yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının başarılı olmalarının sonucunda sosyal çevrelerinde itibar görmeleri ve kendine güvenlerinin artmasının atılganlık davranışlarını artırdığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları puanlara göre aile gelir durumu yüksek olan öğretmen adaylarının atılganlık puanlarının, orta ve düşük olan öğretmen adaylarının atılganlık puanlarına göre yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan çalışma ile benzer şekilde Uzuntarla ve ark. (2016) ailelerin aylık ortalama gelir düzeyleri 4001 TL ve üzeri gelire sahip grup ile 1000 TL altında gelire sahip grup arasında; geliri yüksek gruptaki öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Tekin ve Kapancı (2010) da orta gelir düzeyine sahip ailelerden gelen öğrencilerin alt gelir grubuna göre atılganlık beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu nu tespit etmişlerdir. Alberti ve Emmons (2002) da ekonomik olarak yeterli olmanın atılgan davranışları arttırdığını belirtmiştir. Heybet (2010) ve Biçer (2009)'in çalışmasında ise aile gelir düzeyi ve atılganlık becerileri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının 'Rathus Atılganlık Envanteri'nden aldıkları puanlar, öğretmen adaylarının üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri yer değişkenine göre değerlendirildiğinde üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını köyde geçiren öğretmen adaylarının ilçe, şehir ve büyükşehirde geçiren öğretmen adaylarına göre atılganlık düzeylerinin düşük olduğu; ayrıca ilçede yaşayan öğretmen adaylarının da atılganlık puanlarının, büyükşehirde yaşayan öğretmen adaylarına göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan ilgili çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışma ile benzer şekilde hayatlarının önemli kısmını şehirde geçirenlerin ilçe ve köyde yetişenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Yılmaz, 2000; Yörükoğlu, 2000; Dinçer ve Öztunç, 2009; Karataş ve Tabak, 2009 ; Uzuntarla ve ark., 2016). Bu durum şehirde yaşayan çocukların kalabalık ortamlarda daha fazla bulunmaları, kendilerini geliştirebilecekleri kültürel ve sosyal aktivitelere katılma imkânlarının daha fazla olması ile açıklanabilir. Bunun yanı sıra kırsalda yaşayan çocukların çevresindeki sınırlı sayıda kişi ile etkileşime girmeleri ve ailelerinin ve toplumun kendilerinden bekledikleri rollerin daha farklı olması öğretmen adaylarının çekingen davranışlar göstermelerine zemin hazırlayabilir.

Öneriler

Araştırma sonucunda aşağıdaki öneriler verilebilir:

- Yapılan çalışma sonucunda atılganlık düzeyi yüksek olan okul öncesi öğretmen adaylarının oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumdan hareketle, okul öncesi eğitimi lisans programında atılganlık becerilerini geliştirmeye yönelik dersler eklenebilir.
- Okul öncesi öğretmen adaylarına atılganlık becerilerini artırmaya yönelik seminerler ve konferanslar verilebilir. Ayrıca öğretim elemanlarının öğretim faaliyetlerini öğrencilerin fikirlerini rahatça ifade edebileceği bir anlayışla hazırlamaları sağlanabilir.
- Araştırma sonucunda üniversiteye gelinceye kadar hayatlarının önemli bir kısmını kırsalda geçiren öğretmen adaylarının atılganlık becerilerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Atılganlık becerilerini artırabilmek için arkadaşları ve diğer insanlarla daha fazla etkileşime girebilmesini sağlayacak, kendilerini geliştirebilecekleri kültürel ve sosyal aktiviteler düzenlenebilir.
- Farklı örneklerle ve değişkenlerle yeni çalışmalar yapılarak alana önemli katkılar sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Alberti, R & Emmons M. (2002). *Atılganlık hakkınızı kullanın*. (Çeviren: Serap Katlan), Türkçe 1.Baskı. Hyb Yayıncılık. Ankara.
- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ayhan, G. (2012) *Hemşirelerde psikolojik şiddet (mobbing) ile atılganlık düzeyi ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bal, Ü. (2003) *Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baltaş, A. & Baltas, Z. (1986). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bayraktar G, Yılmaz E. (2010) Güreşçilerin bireysel başarıları ile atılganlık düzeylerinin ilişkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 12(1):6-11.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bingöl, G., Yılmaz, T., Dalaklı, F., Topal, Ö., Şeker, H., Özmen, Ç., & Keçeligil, H. T. (2009). Bazı değişkenler açısından öğrencilerin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. *Clinic Medicine Bilimsel ve Güncel Tıp Dergisi*, 5(1), 43-52
- Buzlu S. (1999) Hemşirelerde girişkenlik hakları ve beden dili. *Hemşirelik Bülteni*, 11(43-44):337-342
- Bülbül, T. & Acar Güvendir, M. (2014). Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin yükseköğretim yaşamına uyum düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 397-418. <http://dx.doi.org/10.12973/jesr.2014.41.21>
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Deniz, M. E. (1997). *Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve kültürel farklara dayalı atılganlıkları üzerinde bir atılganlık eğitimi denemesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Dinçer F, Öztunç G. (2009) Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*.16(2):22-33.
- Dinçyürek, S., Çağlar, M., & Birol, C. (2010). Atılganlık ve denetim odağı düzeyi: gelecek nesillere etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39).
- Erdoğan Ö, Uçukoğlu H. (2011), İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler, *Kastomonu Eğitim Dergisi*, 19 (1): 51-72.
- Gacar A, Coşkun Z. (2010), Güreşçilerin atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (3): 195-203.
- Heybet, T (2010) *Adana ilindeki 14-17 yaş grubu basketbolcular ile sedanterlerin atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Hoşgör, Ö. G. H., Kurtuluş, A. G. S. A., Hoşgör, Ö. G. D. G., & Söyük, S. (2016) Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin belirlenmesi: Sağlık bilimleri fakültesi örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (32), Kasım 2016, S. 430-441
- İsrael, E. (2007). *Öz düzenleme eğitimi, fen başarısı ve öz yeterlilik* . Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Kahrıman İ (2005). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*.;9(1):24-32.
- Kamaraj, I (2004). *Sosyal Becerileri Derecelendirme Ölçeği'nin türkçe'ye uyarlanması ve beş yaş çocuklarının atılganlık sosyal becerisini kazanmalarında eğitici drama programının etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (21. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş S, Tabak N. (2009). Okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeylerinin bazı sosyodemografik özellikler açısından incelenmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2): 143-159
- Kılıç, G (2009). *Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin ebeveynlerine bağlanma örüntülerine ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi: Darıca ilçesi örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kutlu, Y. (2009). Bir grup öğrenci hemşirede atılganlık eğitiminin etkinliği. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2 (3): 3-11.
- Küçükkaragöz H, Canbulat T, Akay Y. (2013). Öğretmen adaylarının atılganlık düzeyi ve iletişim becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (22): 123-133.
- Kürtüncü, M., Yıldız, H., & Karakuş, E. (2019). Üniversite öğrencilerinde beyin baskın yarım küresinin girişimcilik ve atılganlık üzerine etkisinin belirlenmesi. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9 (1).
- Lazarus A.A. (1973). On assertive behavior. *Behavior Therapy*, 4, 497-499.
- Orhan Göksün, D. (2016). *Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl öğrenen becerileri ve 21. yüzyıl öğrenen becerileri arasındaki ilişki*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Özcan, A. (2006). *Hemşire-hasta ilişkisi ve iletişim* (2. Baskı), Ankara, 229-256.

- Schroeder, H. E., Rakos, R. E, & Moe, J. (1983). The social perception of assertive behavior as a function of response class and gender. *Behavior Therapy*, 14, 534-544. Doi:'0 .1016/S0005-7894(83)80076-8
- Sergin, C., & Giverts, M. (2003). Methods of social skills training and developments. *Handbook of communication and social interaction skills*, 135-175.
- Şahin, G. (2009). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarının özerklik ve atılganlık düzeyleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Şahin, G. (2020). *Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle Atılganlıkları Arasındaki İlişkide Pozitif Psikolojik Sermayelerinin Aracı Rolü*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Tataker, T. (2003). *Ergenlerin atılganlık düzeyi ile ruhsal sorunları arasındaki ilişkinin araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tayfun, R. (2010). *Etkili iletişim ve beden dili (3.Baskı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tekin, S. Kapancı, Đ. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin sosyo- ekonomik durumlarının atılganlık durumlarına etkisi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (1) S.51-66
- Torucu, B.K. (1994) *Eğitim sürecinde, gurupla danışma uygulamalarının gençlerin girişimcilik gelişimine etkisi yenişehir sağlık meslek lisesinde deneysel bir uygulama*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Tuğluk, M. N., & Özkan, B. (2019). MEB 2013 Okul öncesi eğitim programının 21. Yüzyıl becerileri açısından analizi. *Temel Eğitim*, 1(4), 29-38.
- Uşaklı, H. (2006). *Drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim V. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, atılganlık düzeyi ve benlik-saygısına etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
- Uzuntarla, Y., Cihangiroğlu, N., Ceyhan, S., & Uğrak, U. (2016). Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin analizi. *Taf Preventive Medicine Bulletin*, 15(2).
- Ünal, S. (2007) *Atılganlık becerileri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik saygısı üzerindeki etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünal, S. (2012). Evaluating the effect of self awareness and communication techniques on nurses' assertiveness and self-esteem. *Contemporary Nurse*, 43(1), 90-98
- Voltan, N. (1980). *Grupla atılganlık eğitiminin bireyin atılganlık düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Wolpe J & Lazarus A. (1966). *Behavior therapy techniques*. Elmsford: Pergamon Press, New York.
- Yılmaz S. (2000). *Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki*. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Yörükoğlu A. (2000) *Gençlik çağı*. 11. Baskı, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Yüksel, G. (2001). Öğretmenlerin Sahip Olmaları gereken Davranış Olarak Sosyal Beceri, *Milli Eğitim Dergisi*, 150.